

AHİLİK TEŞKİLATI, OMBUDSMAN VE ETİK İLİŞKİSİ

Kadir Caner DOĞAN¹

ÖZET

Ahilik veya Ahilik Teşkilatı, Osmanlı Devleti'nin kurulmasında da büyük bir etki yaratmış olan bir yapı olarak sosyal ve ekonomik ilişkilerin düzenlenmesinde önemli etkiler ortaya çıkarmış bir kurumdur. Toplum içerisinde dengeleyici konumda bulunan Ahilik Teşkilatı, ahlaki ve etik kuralların gelişmesinde önemli etkiler yaratmıştır. Bu makalede ombudsman benzeri bir yapı olduğu düşünülen Ahilik ve etik arasında bir ilişki kurularak, Ahilik, etik ve ombudsman arasındaki benzer ve karşılıklı nitelik ve özellikler belirlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahilik Teşkilatı, Etik, Ombudsman, Benzer Yönler.

Jel Kodu: H83.

THE RELATIONSHIP IN AHI ORGANIZATION, OMBUDSMAN AND ETHICS

ABSTRACT

Ahi or Ahi Organization which establishment of the Ottoman Empire have a big impact in a structure an institution are that revealed significant effects in the regulation of social and economic relations. Ahi Organization in stabilizing position in this society has had a major influence in the development of moral and ethical rules. This article also established a relationship between ethics and Ahi thought ombudsman is a similar structure is desirable to identify similar and opposite qualities and characteristics between Ahi, ethics and ombudsman.

Keywords: Ahi Organization, Ethics, Ombudsman, Related Aspects.

Jel Code: H83.

1. GİRİŞ

Ahilik Teşkilatı, sosyo-ekonomik ve kültürel yapıya ait bir kavramdır ve bu teşkilat, içerisinde “birbirini seven, birbirine saygı duyan, yardım eden, fakiri gözetken, yoksulu barındıran, işini, çalışmayı bir ibadet sayan, din, ahlâk ve meslek kurallarına, toplum çıkarlarına” son derece bağlı esnaf ve sanatkârların oluşturduğu sağlam bir yapı anlamına da gelmektedir (Sancaklı, 2010: 2). Ahilik, “üretmeden tüketmeye, ihtiyaç fazlasını tüketmeye, israfa, gücünün zayıfı sömürmesine, haksız kazanç sağlamaya, insanları kandırmaya” karşı olan bir taban üzerine bina edilmiştir (Tatlıoğlu, 2015). Ahilik, bu özellikleri ile adalet kavramı ile özdeşleşmekte ve ahlak kurallarına dayanmaktadır. Bu bağlamda da Ahilik ve ona mensup olan üyeler, meslek ve toplum hayatında geçerli olan belirli etik kural ve kaidelere göre çalışmaktadırlar.

Ahilik ve ombudsman arasında, çok önemli bir ilişki bulunmaktadır. Nitekim günümüzün moda kavramlarından veya anlayışlarından biri olan ombudsman da temelinde eşitlik, adillik ve etik ilkeler üzerine kuruludur. Dolayısıyla ombudsmanın ilk köklerinin Ahilik Teşkilatı'nda aranması gerekmektedir. Nitekim adalet ve etik ilkeler üzerine faaliyet ve eylemlerde bulunma girişimi, Ahilik ve ombudsman arasında önemli bir bağ kurmaktadır.

Bu çalışmanın temel tezi, Ahilik ve ombudsman arasında ahlak anlayışına dayalı etik kural ve kaideler çerçevesinde önemli bir ilişki olduğu önermesine dayanmaktadır. Bu makalede, Ahilik, ombudsman ve etik kavramları arasında bir ilişki kurularak, bu kavramların birbirine benzeyen ve ortak yönlerinin ön plana çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla çalışmanın birinci bölümünde Ahilik Teşkilatı açıklanmış, ikinci

¹ Yrd. Doç. Dr. Gümüşhane Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, kadircanerdogan@gumushane.edu.tr

bölümde ombudsman kavramı ele alınmış, üçüncü bölümde etik kavramına değinilmiş ve son bölümde de çalışmanın amacına uygun bir biçimde her üç kavram arasındaki ilişki belirtilmiştir.

2. AHİLİK TEŞKİLATI

Ahilik Teşkilatı'nın kurucusu, Ahi Evran'dır (Demir, 2002: 72) ve teşkilatın adı da bu şahsiyetten gelmektedir. Ahilik, Türklerin Anadolu'da sosyal ve ekonomik zorluklara karşı göğüs gerebilmek ve yerli Bizans ekonomisi ile mücadele edebilmek amacıyla ortaya çıkan bir teşkilattır (Demir, 2013). Bu şekilde Ahilik Teşkilatı ve birlikleri, Türk toplumu içerisinde çatışma içerisindeki görüş ve düşünceleri uzlaştırmak, zayıflayan aşiret bağlarını yerleşik hayata uygun şekilde yeniden düzenlemek ve dolayısıyla toplumun refaha kavuşmasında etkili olmak için ortaya çıkmış bir kurumdur (Gülerman ve Taştekil, 1993: 4). Ahilik, XIII. yüzyıldan XIX. yüzyılın başına kadar geçen süre diliminde Anadolu'daki esnaf ve sanatkâr birliklerine verilen bir isimdir (Bayram, 2012: 83). Ahiliğin 13. yüzyılda Anadolu Selçuklu Devleti'nde ortaya çıktığı bilinmektedir (Arı, 2008: 41). Diğer yandan Ahi kelimesi, iki farklı görüş çerçevesinde anlaşılmaya çalışılmaktadır. Birinci görüş, Ahi kelimesinin Arapça "kardeşim" manasına gelen "ahi" tabiri sonrasında Türkçe'ye dâhil olduğunu ifade etmektedir. İkinci görüş ise Ahi kelimesinin, Türkçe'de "cömert, yiğit, eli açık" gibi manalara gelen "akı" kavramının geçen zaman süresi içinde biçim değiştirerek "ahi" şeklinde telaffuz edildiğini ileri sürmektedir (Elkatmış ve Demirbaş, 2013: 721; Köksal, 2007b: 15). Ayrıca Ahilik kelimesi ve kültürünün İslam'ın ilk asırlarında ortaya çıkan genç sanatkâr ve zanaatkarların çabalarıyla meydana gelmiş olan "fütüvvet"² anlayışının bir devamı olduğunu savunan görüşler de vardır (Gündüz vd., 2012: 38). Burada fütüvvet kavramı ve anlayışı, İslamiyet'ten sonra aşiret hayatından yerleşik hayata geçişte Arap toplumunda (Güllülü, 1977: 26) misafirperverlik, cömertlik, yiğitlik gibi anlamları ifade etmektedir (Durak ve Yücel, 2010: 152; Karasoy, 2003: 20). Dolayısıyla Ahilik anlayışı, kültür ve geleneğinin eski Türk-İslam devletlerinde görülmekte olan akı (cömertlik) geleneğinin İslami fütüvvet anlayışı ve geleneği ile bütünleşmesi neticesinde meydana geldiği ifade edilebilmektedir (Güneş, 2011: 207).

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda Ahilik Teşkilatı'nın büyük rolü bulunmaktadır (Demir, 2000: 217; Çağatay, 1989: 2). Ahi birlikleri ve teşkilatı, Osmanlı Devleti'nde merkezî idarenin kuruluşu sırasında devlet kadrolarının bütünüyle adalet ve hak ölçüsünde meydana getirilmesinde ve ilk Osmanlı ordusunun kurulmasında büyük katkıda bulunmuştur (Hülagü, 2013). Ahilik Teşkilatı, Osmanlı Devleti'nde XV. yüzyılın ortalarına doğru askeri, siyasi ve idari işlevlerinin yanı sıra sosyal ve ekonomik işlevleri çerçevesinde kurumsallaşmıştır (Mahiroğulları, 2008: 140). Ahilik Teşkilatı'nın amacı, zenginle fakiri, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, halk ile devlet arasında iyi ve sağlam ilişkiler kurarak "sosyal adaleti" gerçekleştirmektir ve bu amaca ulaşabilmek için de sağlam bir teşkilatlanma modeli ve köklü bir eğitim sistemi aracılığıyla görevlerine devam etmiştir (Öztürk, 2002: 1). Ahilik Teşkilatı, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu Türkleri arasında sanat, ticaret ve iktisadi alanlarda, toplum yaşamının neredeyse tümünde yaklaşık 630 yıl etkisini sürdürmüştür (Karagül, 2012: 4). Nitekim Ahilik Teşkilatı Osmanlı Devleti'nin kurulmasında ve Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve kültürel hayatının düzenlenmesinde önemli görevler üstlenmiştir (Sarıkaya, 1999). Osmanlı Devleti'nde Ahiler, her türlü koşul ve durum altında halka severek hizmet etmiş (Köksal, 2007b: 134) ve halkın sorunlarının çözülmesinde söz sahibi olmuştur. Bu bağlamda Ahilik Teşkilatı, zaman zaman kethüda ve yiğitbaşı gibi devlet görevlilerinin liderliğinde yapılan toplantılarda halkın ve devlet yönetimine ilişkin problemlerin ve anlaşmazlıkların çözümü için Hükümet görevlilerinin dikkatini çekmiştir (Uçma, 2011: 50). Dolayısıyla Ahilik Teşkilatı, Osmanlı Devleti'nde hem toplum yapısı içerisinde iktisadi, sosyal ve siyasal ilişkilerin düzene girmesinde hem de vatandaşların devlet organları ve kurumları karşısında sorunlarına bir çare bulunmasında çok yönlü bir etkide bulunmuştur. Nitekim Ahilik Teşkilatı, bir şikâyet kurumu gibi de çalışarak vatandaşların toplum düzenine ilişkin sorunlarına çözümler aramıştır.

3. OMBUDSMAN

İsveççe bir kelime olarak halkın sözcüsü veya temsilcisi anlamına gelen (Seneviratne, 2002: 1) ombudsman, genel anlamıyla bir kamu hakemi, vatandaş ve kamu yönetimi arasında bir arabulucudur (Özden, 2010: 23). Bu bağlamda ombudsman, genel olarak yasama organı tarafından atanmakta, kamu yönetiminin faaliyet, işlem

² Fütüvvet kelimesi etimolojik çerçevede, "gençlik, buluş çağı, delikanlılık" anlamlarına gelmektedir ve diğer yandan "gençliğin en parlak zamanı, delikanlıca tavır" olarak da karşılık bulabilmektedir. Bu kavram Batı'daki şövalyelik, İran'daki civanmertlik, Eski Türklerdeki alplık ve akıllık kavramlarının karşılığı olarak "cömertlik, mürüvvet, asalet" gibi ahlâki yön ve özellikleri de ifade etmektedir (Gemici, 2010: 72).

ve davranışlarını denetlemekte, hukuka ve hakkaniyete aykırı bulduğu faaliyet ve işlemlerin çözümü için öneriler getirmekte, Parlamento’da yıllık bir rapor sunmaktadır (Avşar, 1988: 30-31). Nitekim arabulucu özelliğine de bağlı olarak ombudsman, kamu yönetimi ve vatandaşlar arasında karşılıklı ilişkiler kurarak mevcut sorunların çözümüne çalışmakta, öneriler yapmakta ve bu sayede de hem vatandaşlara hem de kamu yönetimlerine katkılar sunmaktadır.

Ombudsman, kamu yönetiminin denetlenmesinde mevcut olan denetim yöntemlerinin ve yöneticilerinin yetersizliğinden ortaya çıkmıştır (Köksal, 2007a: 32). Bu bakımdan da ombudsman, diğer kamu yönetimi denetim yöntemlerinin bir tamamlayıcısı veya yardımcısıdır. Ancak ombudsman, sözü edilen diğer yönetsel denetim yöntemlerinin alternatifi değildir. Nitekim ombudsmanı diğer kamu yönetimi denetim yöntemlerinden ayıran çeşitli yönleri bulunmaktadır. Bunlar içerisinde şunlar bulunmaktadır (Fendoğlu, 2011: 28):

- ✓ Etkin bir denetim kurumudur,
- ✓ Denetim organlarının yetersiz kaldığı noktalarda bireye çözüm sunmaktadır,
- ✓ Gecikmiş adaletin zulüm olması nedeniyle yargının çözüm getiremediği konularda çözüm getirebilir,
- ✓ Bürokrasinin bürokratizme dönüştüğü durumlarda gerçeği bulur,
- ✓ Siyasal denetim yetersizse gerçeği bulabilir,
- ✓ Ülkelerde biri birbirinden değişik biçimlerde uygulanabilir.

Ombudsman, yukarıda da ifade edildiği üzere kamu yönetiminin denetlenmesinde klasik yöntemler olarak nitelendirilen; “*idari denetim, siyasi denetim, yargı denetimi ve kamuoyu denetimi*” gibi yöntemlere yardımcı bir kurumdur. Ombudsman, hızlilik, açıklık, hesap verebilirlik ve bir halkla ilişkiler mekanizması olarak kamu yönetimi ve vatandaşlar arasında etkili bağlar kurmakta ve bu bağlar sayesinde iki taraf arasında sağlıklı bilgi akışı sağlamaktadır. Nitekim ombudsman, “*kolay erişilebilirliği, sadakati, kararlılığı ve güveni*” sayesinde vatandaşların devlet ve kamu yönetimi karşısındaki meşruiyet düzeylerini üst noktaya taşıyarak siyasi boyutta demokratik kanalların yolunu da açmaktadır. Bu durum ise ombudsmanın “hukuk devleti” ve “katılımcı demokrasi”ye olan katkılarını ön plana çıkarmaktadır. Bu çerçevede ombudsman, hem kamu yönetimlerinin hukuk kuralları çerçevesinde faaliyette bulunmasını sağlayarak hukuk devletine katkı yaparken, vatandaşların kamu politikalarının kararlaştırılması ve uygulanması sürecine katılımını sağlayarak katılımcı demokrasiye katkılar sunmaktadır.

Ombudsman, ilk olarak 18. yüzyılda İsveç’te ortaya çıkmıştır (Rowat, 1973: 2). İsveç’ten sonra ombudsman, öncelikle diğer İskandinav ülkelerine yayılmış ve buradan da diğer Avrupa ülkelerine ve sonrasında dünyaya yayılarak gelişimini sürdürmüştür. Nitekim yirminci yüzyılın ikinci yarısında, ombudsman kurumu birçok ülkeye yayılım göstermiştir. Bunlar içerisinde; 1919’da Finlandiya’da, 1955’de Danimarka’da uygulamaya başlanmıştır (Satyanand, 1999: 20). 1962 yılında Yeni Zelanda’da, 1966 yılında da İngiltere’de kurulmuş ve bu şekilde de Anglo-Sakson hukuk sistemlerini de etkilemiştir. 1973 yılında Fransa sayesinde Kara Avrupası hukuk sistemlerine de giren kurum, Avrupa Konseyi İstişari Asamblesi’nin 1975 tarihli ve 457 sayılı tavsiye kararıyla üye devletlere tavsiye edilmiştir. 1980’li ve 1990’lı yıllarda Afrika ve Doğu Avrupa’ya da yayılan ombudsmanlık, günümüzde de son derece hızlı bir şekilde yayılımını sürdürmektedir (Kestane, 2006: 133). Diğer yandan farklı siyasal, hukuksal ve yönetsel kültüre sahip ülkelerde uygulama olanağı bulunan ombudsman veya ombudsmanlık kurumu, uygulanmaya başlanan her ülkede farklı isimler almaktadır. Örneğin, İspanya’da “Halkın Savunucusu” (Defensor del Pueblo), Avusturya’da “Halk Avukatı” (Volksanwaltschaft), Fransa’da “Cumhuriyet Arabulucusu” (Mediator of Republic), Kanada’da “Vatandaş Koruyucusu”, Portekiz’de “Adalet Temsilcisi” (Provedor de Justica), İtalya’da “Sivil Savunucusu” (difensore civico), Polonya’da “İnsan Hakları Savunucusu” (Human Rights Defender) ifadeleri kullanılmaktadır. Türkiye’de de ombudsman için “kamu denetçisi” kavramı tercih edilmiştir (Efe ve Demirci, 2013: 51).

4. ETİK

Etik kelimesi, Yunanca’da “karakter” olarak anlam bulan “ethos” sözcüğünden türetilmiştir. Bu çerçevede Ethos’tan türetilen “ethics” kavramı, ideal ve soyut olana işaret etmekte, ahlak kurallarının ve değerlerinin incelenmesi sonrasında meydana gelmektedir (Aydın, 2015). Etik, insanların toplum içerisinde birey ve topluluk olarak kurdukları ilişkilere dayanan değer ve yargıları; iyi-kötü, doğru-yanlış gibi kavramları, ahlâksal bağlamında ele alan bir felsefi disiplin olarak ifade edilebilmektedir (Kaplan, 2009: 344). Nitekim Cevizci (2008: 1), geniş bir biçimde etiği şu şekilde tanımlamaktadır:

“Etik, belirli bir ahlaklılık idesine sahip, belli bir yaşama idealini hayata geçirmek için mücadele eden bireyin yaşayışı açısından, ikinci olarak da, çağının gidişatını, üyesi olduğu toplumun yaşayışını ya eleştiren, hatta mahkûm eden ve dolayısıyla, mevcut değerler silsilesi yerine alternatif değerler, yaşama kuralları veya ilkeler vazetmeye kalkışan ya da onu açık seçik olarak tanımlamayıp, içerimlerini gözler önüne sererek meşrulaştırmaya veya haklılandırmaya kalkışan filozofun tavrı bakımından ve nihayet ahlaklılığın dilini analiz eden, ahlaki kavram ve yargıların niteliğini tartışan, kısacası tıpkı olgusal dünyayı konu alan fizikçi gibi, kendisine değer dünyasını konu edinen teorik bir araştırma içine giren felsefecinin çalışması açısından, en azından şimdilik ve uzlaşımsal olarak, değeri konu alan, kapsamında insanın değer biçici deneyimi, kısaca hayata anlam katan her şey bulunan düşünüş tarzı, ahlaki ilkeler teorisi veya felsefe disiplini diye tanımlanabilir”.

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi, etik, bir toplum içerisinde insanların ahlaksal açıdan daha iyiye, daha güzele ulaşmasını sağlayan felsefi bir disiplindir. Bu bağlamda etik, ahlak kurallarının bilimselleştirilmiş veya teorileştirilmiş kısmını meydana getirmektedir. Sıkça vurgulandığı üzere, etik en kısa ifadesiyle ahlaki felsefi bir disiplindir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde felsefenin bir disiplini olan etik, ahlaki eylemin bilimi olarak ortaya çıkmakta ve ahlaklılık kavramını açıklamak üzere insan davranış ve yönetimini var olan ahlaklılık koşulları açısından incelemektedir (Mahmutoğlu, 2009: 229). Bunun tersinden ifade edildiğinde ise ahlak, bir disiplinler çalışma alanı olarak etğin toplumsal yaşama yansımış kurallar bütünüdür (Sam, 2010: 7). Dolayısıyla bir bilim alanı olarak etik, toplum içerisinde ahlaki olarak en iyiye, en güzele, en yararlıya ulaşılmasını gösteren sistematik, evrensel ve tutarlı kurallar bütününden meydana gelmektedir.

5. BİR OMBUDSMAN BENZERİ YAPILANMA OLARAK AHİLİK TEŞKİLATI VE ETİK

Ombudsman, çalışmanın daha önceki bölümünde de ifade edildiği üzere temel olarak vatandaşların devlet ve kamu yönetimi kurum veya organları karşısında koruyuculuğunu veya savunuculuğunu yapmaktadır. Ancak ombudsman bu görevlerini yerine getirirken son derece ahlaki, dürüst, güvenilir ve dolayısıyla etik kural ve kaideler çerçevesinde hareket etmektedir. Dolayısıyla hakkaniyet ve güven unsuru, ombudsmanın temel yönlerinden ve özelliklerinden birini meydana getirmektedir. Bu bağlamda ombudsman benzeri bir yapılanma olarak Ahilik veya Ahilik Teşkilatı da ahlaklılık çerçevesinde etik kural ve kaideleri temel politika veya ilke olarak benimsemektedir. Bu doğrultuda Ahilik, ombudsman ve etik arasında büyük bir ilişki olduğu söylenebilmektedir.

5.1. Ahilik ve Ombudsman

Dünyada 19. yüzyılda bir anayasal düzenlemeye bağlı olarak ombudsmanlık kurumunun kurulduğu ilk ülke, İsveç olmuştur. İsveç’te bir ombudsmanlık kurumunun hangi şartlar veya nedenler altında kurulduğuna dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. Nitekim ombudsman veya ombudsmanlık kurumunun, Osmanlı’daki Ahilik Teşkilatı’ndan esinlenerek kurulduğuna dair çeşitli görüşler ve kaynaklar vardır (Demir, 2003b). Bu çerçevede 1709 yılında İsveç Kralı XII. Şarl (Charles), Poltova Meydan Savaşı’nda Deli Pedro komutasındaki Rus ordusuna yenilmiş ve Osmanlı’ya sığınmıştır. Kral, Osmanlı topraklarında zorunlu olarak kaldığı beş yıllık süre boyunca tutsak ile konuk arası bir durumda yaşamıştır. Ancak Kral, her ne kadar ülkesinden uzak olmasına ve ulaşım olanaklarının sınırlı olmasına rağmen, uzaktan da olsa ülkesini yönetmeye devam etmiştir. İsveç Kralı, Osmanlı Devleti’nin idari yapısını, halkla devlet arasındaki ilişkileri bizzat halkın içine girerek ve onlarla sohbet ederek öğrenmiş ve bunun sonucunda Osmanlı Devleti’nin siyasi ve idari yapısından etkilenmiştir (Özgül, 2013). Dolayısıyla İsveç Kralı XII. Şarl, Osmanlı topraklarında bulunduğu zaman aralığında buradaki Ahilik Teşkilatı’ndan ve diğer devlet kurumlarından etkilenmiş ve bunun sonrasında kendi ülkesinde de devletin ve idarenin adaletli işleyişine yön vermek istemiştir (Küçüközyiğit, 2006: 91). Kral, Osmanlı’daki sürgün dönemi bittiğinde ve ülkesine döndüğünde kendi yokluğunda meydana getirmiş olduğu kurumun etkinliğini beğenmiş ve sürekli bir devlet kurumu olmasını istemiştir. Bunun üzerine İsveç’te ombudsman, gelişimini ve yasalaşma sürecini devam ettirmiştir.

Ahilik ve ombudsman arasındaki en büyük ilişki, yukarıda da ifade edildiği üzere İsveç’te kurulan ilk ombudsmanın Osmanlı Devleti’ndeki kurum veya düzenlemelerden esinlenerek oluşturulmasıdır. Gerçekten de Osmanlı’da devletin idare edilmesinde yargı ve adalet büyük önem verilmiştir (Akbulut, 2000: 219). Nitekim Osmanlı’da, adâlet kavramı, yönetici seçkinleri tarafından siyasi ve yönetsel sistemin temeli kabul edilmiştir (Okumuş, 2005: 46). Osmanlı’da iktidar ve adalet arasında karşılıklı bir ilişki kurulmuş ve iktidarın

keyfiyete yol açması adalet açısından gayri meşru kabul edilmiştir (Öz, 1999: 30). Dolayısıyla İsveç Kralı, Osmanlı'da bulunduğu süre boyunca, Osmanlı'nın "adalet, hak ve ölçülülük" anlayışından önemli oranda etkilenerek kendi ülkesinde böyle bir kurumun oluşturulması için girişimlerde bulunmuştur. Kral, bu girişimiyle hiç şüphesiz ki yokluğunda devletin düzenli, adalet ve hakkaniyet ölçülerinde işlemesi için bunu elzem olarak görmüştür. Çünkü, halkı devlet ve kamu yönetimi kurumları adına tarafsız, adil ve güvenilir olarak koruyan ve savunan ombudsman, iktidarın keyfileşerek yozlaşmasına da engel olabileme potansiyeline sahiptir.

5.2. Ahilik, Ombudsman ve Etik

Ahilik'te insan, yaratıcının yeryüzündeki halifesi ve yaratılmışların en üstünü olarak görülmektedir. Bu şekilde bütün yaratılmışlardan üstün tutulan insanın, dünya ve ahiret mutluluğu için, Ahi ahlak ve ilkelerini geliştirerek olgun (mükemmel) insan tipi meydana getirilmek istenmiştir (Durak ve Yücel, 2010: 159). Nitekim Ahiliğ'in asıl amacı, insanların dünya ve ahiret hayatında huzur ve refah içinde olmalarını sağlamak üzerine kurulmuştur (Tatlıoğlu, 2015). Ahilik, ülke kaynaklarını etkin, verimli ve daha insancıl bir biçimde yönlendiren, adalet ve hak ölçülerine dayalı bir sosyal adalet içerisinde gelir dağılımını sağlayan, sosyal dayanışma ile toplumda barış ve kardeşliği tesis eden, ulusal bütünlüğün ekonomik temellerini meydana getiren, dengeli bir iktisadi-sosyal-siyasal bir tabana dayanmaktadır (Demir, 2000: 319). Ahilikte insani değerler çerçevesinde emek gücünün, tüketicinin ve tabiatın sömürülmemesi, bunların aralarında adalet ve denge ilkelerinin konulması suretiyle bireysel ve toplumsal refah ve huzurun sağlanması esas tutulmuştur (Soysal, 2013: 9). Anadolu'da uzunca bir süre faaliyet göstermiş bir kurum olarak Ahilik, çok yönlü bir teşkilat içerisinde çeşitli fonksiyonlar yerine getirmiştir. Bu fonksiyonlar içerisinde; iş hayatı ile ilgili, ahlaki, eğitim ve dayanışma, sosyal güvenlik ve arabuluculuk, gençlikle ilgili ve siyasi ve askeri konular bulunmuştur (Solak, 2009: 11). Nitekim Ahilik, üretim birlikleri, ahlak ve sanat okulu, sivil toplum kuruluşu, esnaf ve sanatkârlar ve iş adamları birliği, sosyo-ekonomik bir kurum, gençlik kulübü gibi çok farklı işlevlerle donanmıştır (Demir, 2002: 377). Bu fonksiyonlar çerçevesinde Ahilik, kimi zaman halk arasında meydana gelen uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuk görevi üstlenmiştir. Bu bağlamda nefret, kıskançlık ve çekememezlik gibi durumların meydana gelmesi durumunda bu olumsuz yargılar ortadan kaldırılarak toplumsal düzenin devamı sağlanabilmiştir (Demir, 2003a: 61). Bunlara ek olarak Ahilik Teşkilatı'nda liderin seçimi demokratik usullere göre yapılır, göreve getirilen kişide de, "dürüstlük, liyakat, tarafsız olma" gibi nitelik ve özellikler aranır. Bağımsız ve tarafsız bir kurum olarak faaliyette bulunan ve bunun yanında bir sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilebilecek olan Ahilik, devlet ile vatandaş arasındaki sorunların çözümünde, hakların korunmasında halkın vekilliği görevini yerine getirmiş, halkın gözlemcisi durumuna gelmiştir (Demir, 2003b).

Ahiliğin dayanmış olduğu temel politikalar ve ilkeler şunlardan meydana gelmiştir (Köksal, 2007a: 20):

- ✓ Karşılıklı sevgi, saygı, hoşgörü,
- ✓ Adalet, doğruluk, ahlaklılık ve idealistlik,
- ✓ Kalite, standart, üretici ve tüketici haklarının korunması.

Ahilik, iş birliğine dayalı olarak, mutlu iş ve yaşam anlayışıyla, daha dürüst, daha sade, daha sakin, daha özgün hareket kabiliyeti içerisinde evrensel etik ilkelere ve kaidelere sahip bir yaklaşımdır (Soysal, 2013: 17). Ahilik genel olarak meslek kuruluşu olarak açıklansa da temelinde güçlü bir ahlak öğretisi bulunmaktadır. Bu teşkilata bağlı Ahi'ler, Fütüvvet adı verilen öğretilerden yararlanarak ahlak kurallarını meslek yaşamına uygulamışlardır. Nitekim Ahiler'e göre "doğrulukla yapılmayan iş bereket getirmez, getirse de bu sürekli olmaz" (Demirez, 2015). Buna benzer biçimde Ahi kültüründe insan, "iki kürekli bir kayığa" benzetilmektedir. Bir kürek üretim, ticaret, ekonomi sanat gibi işleri temsil ederken, diğer kürek ise insan ilişkileri ile ahlaki değerleri temsil etmektedir. Buna göre kayığın düzgün ve hızlı hareket etmesi için her iki küreğin de aynı güç ve ritimde çekilmesi gerekmektedir. Küreklerden biri çekilmez ise ya da az çekilir işe kayık olduğu yerde dönecektir ve hiçbir mesafe kat edilemeyecektir (Aydın, 2014). Yine bunlara ek olarak Ahiler'in "elini, dilini ve belini bağlı tut; kapını, keseni ve sofranı açık tut" düsturuyla yetişmeleri, kendi aralarında güçlü bir yardımlaşma ve dayanışma oluşturduğu gibi aynı zamanda yerli ve yabancı tüccar ve sanatkârlarla rekabet edebilecek duruma gelmelerine yol açmıştır (Kantarıcı, 2014: 186). Ahiler, ticaret konusunda ahlaklılığı temel prensip olarak yerleştirmeyi benimsemişlerdir (Köksal, 2007a: 16). Ahilikte meslek ahlaki her şeyin üzerinde kabul edilmekte, oto-kontrol sistemi mükemmel bir şekilde işlemekteydi. Bu anlayış çerçevesinde müşteriye veya halkı aldatmamak, malı överek yalan söylememek, hileli ölçüp tartmamak, karaborsacılık yapmamak, müşteriye kızdırmamak çok önemli ahlaki ilkelerdi (Soysal ve Tan, 2011: 191). Ahilik, hem esnaf ve

sanatkarlar arasında işbirliği, dayanışma ve yardımlaşmayı sağlarken, hem de üretimin muhatabı durumunda olan tüketicileri korumuş ve gözetmiştir. Bunun sonucunda bir esnaf teşkilatı, kendisini kendi haklarının yanı sıra, çalışanların, tüketicilerin ve genel olarak toplumun haklarını gözetmekten sorumlu tutmuştur (Özdemir, 2009: 328). Anlaşıldığı üzere Ahilik, öncelikle bir meslek kuruluşuna dayanan ve buna göre bu meslek grupları içerisinde ve daha sonrasında tüm toplumda belirli ahlaki ve etik kural ve kaideleri yerleştiren bir anlayışa sahiptir. Ahiler öncelikle meslek adabına uygun olarak görev ve işlemlerde hile yapılmaması, rüşvete başvurulmaması gibi temel dürüstlük ve güvenilirlik gibi ahlaki kurallara uyum göstermeyi ilke edinirken, uygulamış oldukları bu ilke, politika ve anlayış ile de toplumda farklı gruplar arasında bir sosyal denge kurmayı amaç edinmişlerdir.

Ahilik Teşkilatı, öncelikle bir sivil toplum kuruluşu olarak, mesleki bir örgütlenme altında üyelerinin karşılıklı hoşgörüsü, işbirliği ve sadakat duyguları içerisinde görev ve faaliyette bulunduğu bir kültüre dayanmaktadır. Dolayısıyla bu teşkilat içerisindeki ve toplumdaki diğer insanlar, buradaki kural ve nizamla uyum gösterirler ve bir uyumsuzluk ya da kötü yönetim uygulamasına tanık olduklarında konuyu şikâyet adı altında teşkilatın yönetim kademesine bildirmektedirler. Bu teşkilat içerisinde genel ahlak kurallarına dayalı mesleki etik ve kaideler geçerli olmaktaydı. Dolayısıyla bu özellikleri başta olmak üzere, başkan seçimi gibi konularda da Ahilik Teşkilatı, açıkça ombudsman benzeri görev ve yetkilerde bulunmuştur (Demir, 2004). Nitekim Ahilik Teşkilatı, aşağıdaki yön ve özellikleri ile ombudsman benzeri bir görünüm meydana getirmiştir (Köksal, 2007a: 27):

- ✓ Halkın şikâyetlerini dinlemesi,
- ✓ Halk-esnaf-devlet arasında arabuluculuk rolü oynaması,
- ✓ Şikâyetle hemen kendiliğinden harekete geçmesi,
- ✓ Şikâyet konusunu, 1 hafta ile 1 ay içinde çözüme kavuşturup karara bağlaması,
- ✓ Şikâyet hakkında verdiği kararları taraflara duyurması,
- ✓ Her türlü haksızlığı önlemesi,
- ✓ Kişi hak ve hürriyetlerini koruması,
- ✓ Ürünün halka ucuz ve kaliteli satılmasını sağlaması.

Ahilik, iktisadi-sosyal-siyasal bir teşkilatlanma olarak öncelikle bünyesinde faaliyette bulunan üyelerin ve daha sonrasında da toplumdaki tüm vatandaşların huzurlu, sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmesi için ahlaki düzenlemelere dayalı etik kural ve kaideleri kabul etmiş ve benimsemiştir. Bu teşkilat, İslami adalet anlayışı çerçevesinde haktan, hakkaniyetten yana olmuş, toplumda esnaf-tüccar, zengin-fakir, siyasi iktidar-halk arasında bir arabulucu, köprü vazifesi görmüştür (Köksal, 2007b: 27). Bu özellikleri ile Ahilik, sosyal adaletin dengeli bir biçimde gerçekleştirilmesi, gelir dağılımının işler hale getirilmesi ve bu şekilde de ekonomi başta olmak üzere siyasi ve toplumsal yaşamın bir düzen içerisinde işlenmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda Ahilik, ombudsman benzeri özellikler göstermiş ve halkın sorunlarıyla ilgilenmiş, kötü yönetim uygulamalarını çözmeye çalışmış, halk ve devlet arasında bir halkla ilişkiler kanalı vazifesi görmüştür. Ahilik, tıpkı günümüzdeki ombudsman gibi, toplum içerisindeki ekonomik, sosyal ve siyasi şikâyetleri alarak, bunları öncelikle kendi olanaklarıyla çözmeye çabalamış, daha ciddi sorunları devlet yöneticilerine bildirmiş ve dolayısıyla halk ve kamu yönetimi arasında iletişim kaynağı haline gelmiştir. Bunlara ek olarak tüm bu yetki ve görevleri yerine getirirken Ahilik, ahlaka dayalı etik kural ve kaideleri kendisine referans almış, kimsenin hakkını kimsede bırakmamaya gayret göstermiştir.

6. SONUÇ

Ahilik Teşkilatı'nın, ombudsman kavramının veya uygulamasının ilk kökü olduğu konusunda çeşitli bilimsel kaynaklar bulunmaktadır. Dolayısıyla ombudsmanın ilk köklerinin bu teşkilat olarak gösterildiği böyle bir durumda, iki kavram arasında bir ilişki aramak bir zorunluluk arz etmektedir. Nitekim eski Türk-İslam Devletleri ve Osmanlı'da uygulanmış bir teşkilat olarak Ahilik, özünde "adalet ve ahlak" ilkelerine dayanmıştır. Ombudsman da, etik ilke ve kaidelere bağlı, arabulucu, vatandaş savunucu ve kolay erişilebilir bir konumda bulunarak halkın yanında yer almaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmada, araştırmanın temel tezine, yöntemine ve amacına uygun bir biçimde Ahilik, ombudsman ve etik arasında ilişki kurularak, Ahilik ve ombudsman arasında etik kural ve kaidelerin

Bahar-2015

Spring-2015

Cilt: 4 Sayı: 7 (28-36)

Volume: 4 Issue: 7 (28-36)

savunulması bağlamında büyük düzeyde benzerlik olduğu görülmüştür. Hem Ahilik hem de ombudsmanlık, halk ve siyasal iktidar arasında iletişim köprüsü vazifesi görmüş, halkın kişisel hak ve özgürlükleri korunmuştur. Diğer yandan her iki yapılanma da adalet ekseninde ahlak kurallarına bağlı bir biçimde etik anlayışına dayanmıştır.

KAYNAKÇA

- AKBULUT, İlhan (2000), “Osmanlı Devletinde Adalet Düzeni”, **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi-AÜEHFD**, IV(1-2), 219-256.
- ARI, Mehmet (2008), “Ahiliğin Siyasal Boyutları ve Günümüzde Yeniden Yorumlanması”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1(16), 38-55.
- AVŞAR, B. Zakir (1988), **Ombudsman (Kamu Hakemi)**, Ankara: Hak-İş Yayınları.
- AYDIN, İnanet (2015), **Kamuda Etik**, [Erişim Adresi: http://www.tbmm.gov.tr/etik_komisyonu/belgeler/makale_KamudaEtik-InayetAydin.pdf, Erişim Tarihi: 04.01.2015].
- AYDIN, Mahmut (2014), **Ahilik Teşkilatı**, [Erişim Adresi: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/26/09/966043/dosyalar/2013_01/21071308_mesleketii.pdf, Erişim Tarihi: 04.09.2014].
- BAYRAM, Selahattin (2012), “Osmanlı Devleti’nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilatı ve Esnaf Loncaları”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 21, 81-115.
- CEVİZCİ, Ahmet (2008), **Etığe Giriş**, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- ÇAĞATAY, Neşet (1989), **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- DEMİR, Galip (2000), **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu ve Ahilik**, İstanbul: Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı.
- DEMİR, Galip (2002), **Ombudsman Aranıyor**, İstanbul: Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı.
- DEMİR, Galip (2003a), **Ahilik ve Demokrasi**, İstanbul: Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı.
- DEMİR, Galip (2003b), **Ombudsmanlık ‘yolsuzluklara’ çare olabilir mi?**, [Erişim Adresi: http://www.ahilik.net/index.php?view=article&id=66%3Aahilik-makale7&option=com_content&Itemid=41, Erişim Tarihi: 12.11.2014].
- DEMİR, Galip (2004), **Ombudsmanlığın Esin Kaynağı: Ahilik**, [Erişim Adresi: http://www.zaman.com.tr/yorum_ombudsmanligin-esin-kaynagi-ahilik_45373.html, Erişim Tarihi: 13.02.2014].
- DEMİR, Galip (2013), **Ahilik ve Yükselen Değerler**, [Erişim Adresi: <http://www.ahilik.net/images/stories/makaleler/ahilik.pdf>, Erişim Tarihi: 13.09.2013].
- DEMİREZ, Ayşe (2015), **Ahilerde Ahlak Anlayışı**, [Erişim Adresi: <http://www.ahilik.net/index.php?vw=article&id=127%3Aahilik->, Erişim Tarihi: 13.01.2015].
- DURAK, İbrahim ve Atilla YÜCEL (2010), “Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 15(2), 151-168.
- EFE, Haydar ve Murat DEMİRCİ (2013), “Ombudsmanlık Kavramı ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumundan Beklentiler”, **Sayıştay Dergisi**, 90, 49-72.
- ELKATMIŞ, Metin ve Murat DEMİRBAŞ (2013), “Ahi Evranı Velinin Düşüncelerinin Demokrasi Kültürüne Yansımaları”, **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 8/3, 719-728.
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin (2011), **Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)**, Ankara: Yetkin Yayınları.
- GEMİCİ, Nurettin (2010), “Ahilikten Günümüze Meslek Eğitiminde Model Arayışları ve Sonuçları”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, 8(19): 71-105.

Bahar-2015

Spring-2015

Cilt: 4 Sayı: 7 (28-36)

Volume: 4 Issue: 7 (28-36)

GÜLERMAN, Adnan ve Sevda TAŞTEKİL (1993), **Ahi Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları: 194, Feryal Matbaası.

GÜLLÜLÜ, Sabahattin (1977), **Ahi Birlikleri**, İstanbul: Ötügen Yayınevi.

GÜNDÜZ, Ali Yılmaz; Mehmet KAYA ve Cahit AYDEMİR (2012), “Ahilik Teşkilatında ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi**, XIV(II), 37-54.

GÜNEŞ, Mustafa (2011), “Geçmişten Günümüze Sosyal Bir Kurum Olarak Ahilik”, iç. Ali Çavuşoğlu (Ed.), **Ahilik Uluslararası Sempozyumu “Kalite Merkezli Bir Yaşam” Bildiri Kitabı**, Kayseri: Kayseri Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, 205-218.

HÜLAGÜ, Metin (2013), **Ahi Evran ve Ahilik**, [Erişim Adresi: http://www.metinhulagu.com/images/dosyalar/20120302110400_0.pdf, Erişim Tarihi: 22.02.2013].

KANTARCI, Zeynep (2014), “Etik Bir İş Dünyası İçin Sosyal Sorumluluk ve Toplam Kalite Yönetimi: Ahilik Örneği”, **Route Educational and Social Science Journal**, 1(2), July, 177-190.

KAPLAN, Çetin (2009), “Kamu Yönetiminde Etik ve Kamu Çalışanlarının Etik Kavramını Algılayışları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 14(3), 343-355.

KARAGÜL, Mehmet (2012), “Ahilik ve Sosyal Sermaye Bağlamında İş Ahlakı ve Üretim İlişkisi”, **Akademik Bakış Dergisi**, 32, 1-16.

KARASOY, Yakup (2003), “Ahi Kelimesi ve Türk Kültüründe Ahilik”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 14, 1-23.

KESTANE, Doğan (2006), “Çağdaş Bir Denetim Organizasyonu Olarak Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği)”, **Maliye Dergisi**, 151, 128-142.

KÖKSAL, Mustafa (2007a), **Ombudsman: “Kamu Hakemi”**, Ankara: Işık Eğitim Kültür Yayınları.

KÖKSAL, Mustafa (2007b), **Ahilik Kültürünün Dünü ve Bugünü**, Ankara: Kırşehir Belediyesi Eğitim Kültür Daire Başkanlığı Yayınları.

KÜÇÜKÖZYİĞİT, H. Galip (2006), “Ombudsmanlık Kurumu-Hukuksal ve Siyasal Bir İnceleme-”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, 2(5), 90-111.

MAHİROĞULLARI, Adnan (2008), “Selçuklu/Osmanlı Döneminde Kurumsal Bir Yapı: Ahilik/Gedik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik İşlevleri”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 54, 139-154.

MAHMUTOĞLU, Abdülkadir (2009), “Etik ve Ahlak: Benzerlikler, Farklılıklar ve İlişkiler”, **Türk İdare Dergisi**, 463-464, 225-249.

OKUMUŞ, Ejder (2005), “Osmanlılar’da Siyasal Bir Kurum Olarak Adâlet Dairesi”, **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi-SBArD**, 5, 45-51.

ÖZ, Mehmet (1999), “Klasik Dönem Osmanlı Siyasi Düşüncesi: Tarihi Temeller ve Ana İlkeler”, **İslami Araştırmalar Dergisi**, 12(1), 27-33.

ÖZDEMİR, Süleyman, “Günümüz Türkiye’inde Akademik İş Ahlakı Çalışmalarına Genel Bakış”, iç. Sabri ORMAN ve Zeki PARLAK (Ed.), **İşletmelerde İş Etiği**, İstanbul: İTO Yayın No: 2009-23, 302-336.

ÖZDEN, Kemal (2010), **Ombudsman: Türkiye’deki Tartışmalar**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZGÜL, A. Mecit (2013), **Demokratik Hukuk Devletine Bir Katkı: Ombudsman**, [Erişim Adresi: <http://www.ombudsman.gen.tr/makale/detay.asp?id=35>, Erişim Tarihi: 10.03.2013].

ÖZTÜRK, Nurettin (2002), “Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 7, 1-12.

ROWAT, D. Cameron (1973), **The Ombudsman Plan: the Worldwide Spread of an Idea**, The Carleton Library No. 67, Canadian Publishers, Canada: McClelland and Stewart Limited.

SAM, Rıza (2010), **Siyasi Değer ve Siyasal Etik (Kuramsal ve Uygulamalı Bir Perspektif)**, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Bahar-2015

Spring-2015

Cilt: 4 Sayı: 7 (28-36)

Volume: 4 Issue: 7 (28-36)

SANCAKLI, Saffet (2010), “Ahilik Ahlâkının Oluşumunda Hadislerin Etkisi”, **İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1(1), 1-28.

SARIKAYA, Saffet (1999), “Osmanlı Devletinin İlk Asırlarında Toplumun Dini Yapısına Ahilik Açısından Bir Bakış Denemesi”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Osmanlı Özel Sayısı, [Erişim Adresi: <http://www.msaffets.com/wpcontent/uploads/Ahili%C4%9Ffinan%C3%A7yap%C4%B1s%scC4.pdf>, Erişim Tarihi: 12.04.2013].

SATYANAND, Judge Anand (1999), The Ombudsman Concept and Human Rights Protection, 29, VUWLR, [Erişim Adresi: http://www.victoria.ac.nz/law/NZACL/PDFS/Vol_4_1998/Satyanand.pdf, Erişim Tarihi: 03.01.2015].

SENEVIRATNE, Mary (2002), **Ombudsmen: Public Services and Administrative Justice**, London: Cambridge University Press.

SOLAK, Fatih (2009), **Ahilik: Kuruluşu, İlkeleri ve Fonksiyonları**, İstanbul: İTO Yayın No: 2009-56.

SOYSAL, Abdullah (2013), “İşletmelerin Başarısında Ahilik İlke ve Uygulamalarının Önemi: Bir Değerlendirme”, **Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası**, 27(2), 6-19.

SOYSAL, Abdullah ve Mehmet TAN (2013), “Ahilik İlkelerinin Günümüz İşletmelerine Yansıması: Kilis Küçük Sanayi Sitesi İşletmeleri Örneği”, **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, 6(1), 186-202.

TATLILIOĞLU, Kasım (2015), **Ahi Evran'ın Öğretileri Bağlamında Günümüzün Sosyo-Ekonomik Sorunlarına Genel Bir Bakış Açısı**, [Erişim Adresi: <http://acikarsiv.yok.gov.tr/handle/YOK/38623>, Erişim Tarihi: 04.01.2015].

UÇMA, İsmet (2011), **Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik**, İstanbul: İşaret Yayınları.